

Ю. В. Лисецька

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

М. В. Полховська

Особливості структурної будови англійського питального речення: діахронний аспект

Розгляд питального речення в діахронічному аспекті є необхідним для вивчення його структурних особливостей у сучасній англійській мові і для його аналізу у процесі розвитку й отримання порівняльних змін, що відбулися.

Однією з основних відмінних рис сучасної англійської мови як аналітичної є фіксований порядок слів у реченні. Але ця особливість не була притаманна давньоанглійській, синтетичній мові, в якій порядок слів був відносно вільним. Граматичний устрій в давньоанглійській мові характеризується досить розвиненою системою закінчень. Давньоанглійська мова вказувала на зв'язки між словами та виражала граматичні значення в більшості випадків простими граматичними формами.

У давньоанглійській мові порядок слів визначався змістом висловлення, а не граматичними чинниками. Але під вільним порядком не слід розуміти абсолютно однакову можливість будь-якого розташування членів речення. Для давньоанглійської мови звичайною послідовністю слів була такою: підмет+присудок+додаток+обставина (SVOA).

Основними моделями порядку слів давньоанглійського простого речення є:

SOV – (1) "*Hē crīsten wīf hāfde, him gegiefen of Francena cuningcynne, Berohte wæs hāten* (Він християнку жінку мав, йому дану з франкського королівського роду, Бертою звалася вона) "[3: 138];

AVS – (2) "*Pā hēt sē cuning sittan, and hīe swā dydon* (Тоді сказав король їм сісти, і вони це зробили) "[3: 138].

У загальних запитаннях в давньоанглійській мові спостерігається інверсований порядок VSO (присудок-підмет-додаток), що є постійним у питаннях:

(3) "*Eart Pū se Bēowulf sē Pe...? (Are you the Beowulf who...?)* [1: 96]"

В інтерогативах, де додаток виражений питальним займенником, загальноновживаною є модель *OVS*:

(4) "*Hwæt sægest Pū? (What do you say?)* [1: 97]",

(5) "*Hwilce fixas gefēhst ðū? (What fishes do you catch?)* [1: 97]."

У мові середньоанглійського періоду відбувався інтенсивний розвиток елементів аналітичної будови, основи якої були закладені ще у давньоанглійський період. Найбільш помітною "зовнішньою" особливістю синтаксису мови середньоанглійського періоду слід назвати поступове закріплення певного порядку слів у реченні, а саме – *SVO*.

В кінці XV на початку XVI століття з'являються нові типи питальних конструкцій – розділові питання. Ці питання виникають як закономірний результат історичного розвитку системи запитання в цілому і становлення аналітичних форм зокрема:

(6) "*Than they have some gettynge by some occupacione, have they?* [2: 2]"

До XVст. існували питання, що за своєю структурою нагадували розділові, проте не були ними, наприклад:

(7) "*Me thinks were I a son again, to such a father, I should not think he liv'd too long. Shouldst thou, Rhinatus?* [2: 2]"

Допоміжне дієслово *do* вживалося спочатку як основне дієслово, з XVI-го століття для підсилення значення основного дієслова і до XVII-го століття не було спеціальною ознакою питальної та заперечної форм дієслова в *Present i Past Indefinite*, якою воно є в сучасній англійській мові. Ця функція закріпилася за ним тільки з XVII-го століття.

Основні зміни в будові питальних речень відбуваються в ранньоновоанглійський період. Ці зміни пов'язані із утвердженням порядку послідовності в групі: "дієслово+додаток". На початку цього періоду порядок слів стає одним із основних засобів передачі синтаксичних відносин.

За структурною будовою інваріант питального речення ранньоновоанглійського періоду є продуктом розвитку давньоанглійського питання, основу якого складають питальні займенники або прислівники і інверсія головних членів речення.

Саме в ранньоновоанглійській мові помітні значні зміни в системі питального речення. Вони виражаються в нормативному закріпленні часткової дієслівної інверсії й закріпленні вживання допоміжного дієслова *do*. Якщо в часи В.Шекспіра форми часткової і повної інверсії вільно варіюються в спеціальних запитаннях, наприклад:

(8) " *Why didst thou tell me that thou wert a king?* ";

(9) " *Why look you so upon me?* ", то до кінця цього періоду аналітичні форми дієслів з *do* (*did*) переважали у спеціальних запитаннях, хоча окремі випадки повної інверсії реєструються і в кінці XVIII ст.:

(10) " *What think you?* " [4: 84]

В загальних запитаннях частіше трапляється повна інверсія членів речення, а окремі випадки більш ранньої побудови питання зустрічаються до середини XVIII ст. Остаточна часткова інверсія встановлюється у всіх типах питального речення в мові XVIII ст.

Аналіз порядку слів питального речення в діахронічному аспекті є важливим етапом у вивченні функціональних особливостей інтерогативів в синхронії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аракин В.Д. История английского языка / В.Д. Аракин. – М.:Физматлит., 2003. – 272 с.
2. Ковбаско Ю.Г. Діахронічний аспект розділового запитання [електронний ресурс] / Ю.Г. Ковбаско – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/gv/2008_13/1/articles/Lingvistika/41_Kovbasko.pdf
3. Костюченко Ю.П. Історія англійської мови / Ю.П. Костюченко. – К.:«Радянська школа», 1963. – 426 с.
4. Шевченко І.С. Історична динаміка прагматичних властивостей англійського питального речення (16-20ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / І.С. Шевченко. – Київ, 1999. – 33 с.